

37
394

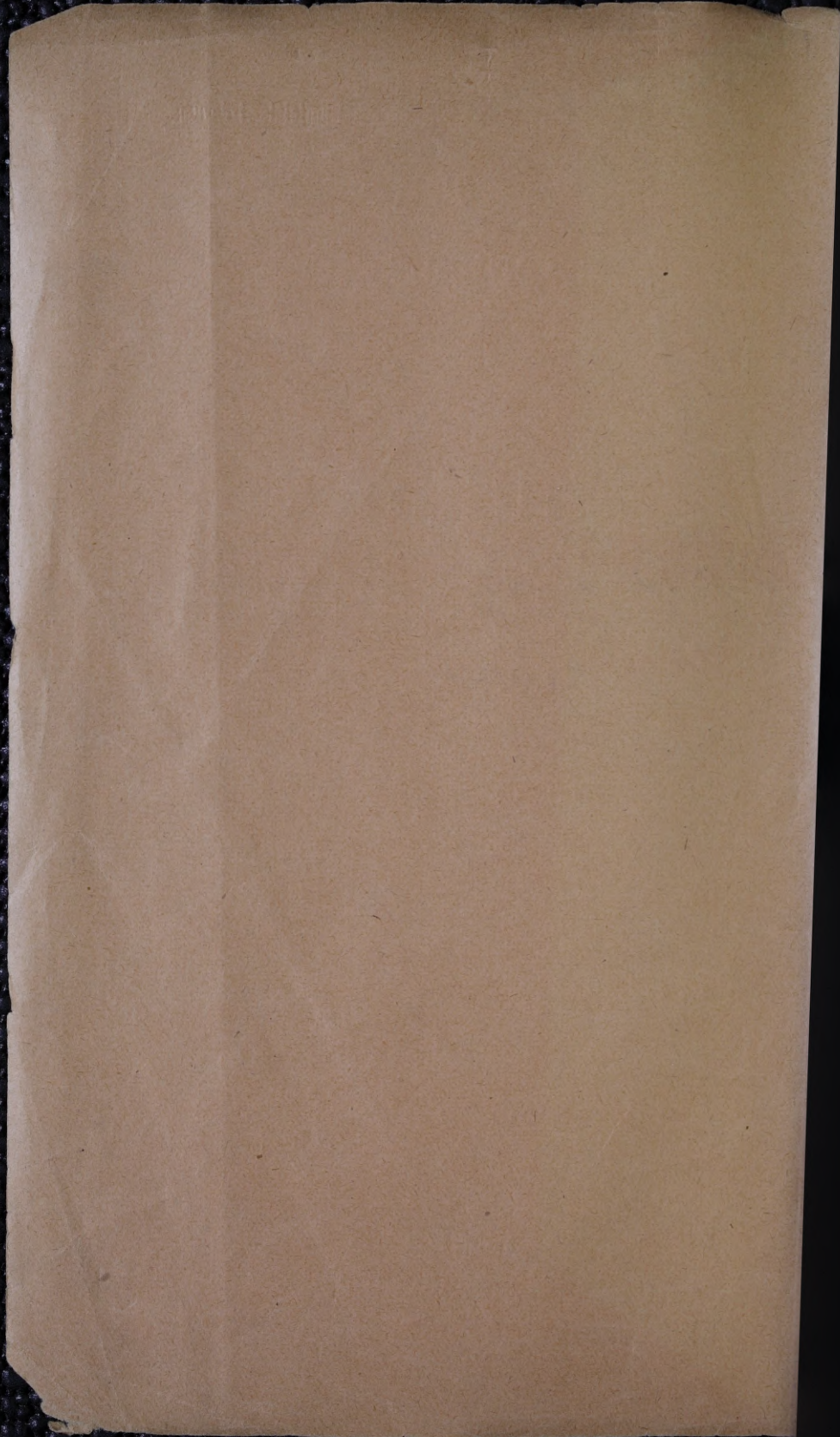
Neoficials izdevums.

J. CINCELS.

**Laulību
šķiršanas lietas
tiesā.**

1925.

Ē. Petķeviĉa apgādiba, Kuldigā.



L $\frac{34}{394}$ y

Subl

L

Neoficials izdevums.

3

J. Cincels.

Saulību šķiršanas lietas tiesā.

1925.

E. Petkeviča apgādība, Kuldīgā.

L-1

B-1

II
I

Latv. PSR Valsts bibliotēka

66— 5.824 X

0309046588

Priekšvārda vietā.

Sakarā ar laulības šķiršanas lietu nodošanu civiltiesam, plašākā publikā ir raduses doma it ka tagad kāda daļa laulato vieglprātīgi apsver laulības šķiršanas jautājumu. Vadoties no piedzīvojumiem, man jasaka, ka tas tā nav. Izņēmumi nedaudzos gadījumos, saprotams, var būt. Bet tagad laulības šķiršanu var panākt un nodibināt jaunu dzīvi var arī mazturīgie. Manā rīcībā bija dati par 981 šķirtu laulību. Tos es nododu atklātībai līdz ar savām piezīmēm, kuŗas taisītas uz šo datu un piedzīvojumu pamata.

1925. g. jūlijā.

J. C.

Iesniedzot 1920. gadā Satversmes Sapulcei **likuma projektu par laulību**, Tieslietu ministrs ir pievienojis viņam sekošu **paskaidrojumu**:

Karš un lielinieku valdība ir noveduši mūsu valsts laulības šķiršanas lietas līdz chaotiskam stāvoklim. Līdz ar pareizticīgo konzistorijas darbības izbeigšanos, pareizticīgiem ņemta iespēja izdarīt laulības šķiršanas; tādā stāvoklī atrodas arī tās personas, kuras noslēgušas laulību pēc lielinieku noteikumiem, jo pēc pastāvošā likuma nevienai iestādei nav tiesība izdarīt minēto laulību šķiršanu.

Ievērojot minētos apstākļus un laika prasības, tieslietu ministrija nolēma, pēc Vakarēiropas valstju parauga, laulību lietas nodot civiliestādēm, pie kam lietas par laulību šķiršanu un ne-esamību piekrit civiltiesam un izspriežamas pēc civ. proc. noteikumiem. Laulības šķiršanu lietās nevar aprobežoties tikai ar procesualo normu noteikšanu. Nesaskanētu ar laika prasībām, ja civiltiesa laulību šķiršanas lietās spriestu pēc kanonisku tiesību materialam normām un vienados apstākļos luterticīgiem atļautu šķiršanos, bet pareizticīgiem nē. Tapēc bija nepieciešami izdot priekš visiem Latvijas iedzīvotājiem, neskatoties uz viņu ticību, vienadas materialas laulības tiesību normas un ievietot viņas likumā par laulību, t. i. par laulību ka civiltiesību institutu.

Laulību tiesību apvienošana šinī likumā ir panākta noteicot priekš visiem: 1) vienodus laulības šķēršļus, 2) vienodus izsludinašanas un laulību slēgšanas noteikumus, 3) vienodus iemeslus laulības atzīšanai par ne-esošu, viņas šķiršanai vai laulato atšķiršanai, 4) laulības ne-esamības, laulības šķiršanas un laulato atšķiršanas vienadas sekas un 5) vienodus tiesašanas kārtības noteikumus laulību lietās.

Līdz ar to jautājums par lielinieku laulībam un šķiršanam ir atrisināts tādā kārtā, ka minētās laulības tiek legalizētas, viņas var apstrīdēt vispārējā kārtībā un lielinieku laikā izdarītās laulību šķiršanas paliek spēkā.

Rīgā, 26. martā 1920. g.

Likums par laulību.

1.—30. — — — — —

IV. nodaļa.

Laulības neesamība.

31. Tiesa var atzīt laulību par neesošu tikai likumā noteikti paredzētos gadījumos.

Piezīme. Laulību pilnspēcību, kuras noslēgtas pirms šī likuma izdošanas, var apstrīdēt aiz iemesliem, kuri norādīti šinī likumā.

32. Par neesošu atzīstama laulība, kura nav slēgta ne dzimtsarakstu nodaļā, ne pie garīdznieka (24. p.).

33. Par neesošu atzīstama laulība, kura slēgta pirms laulatie vai viens no viņiem sasnieguši 2. p. paredzēto vecumu.

Laulība, kura slēgta pirms laulatie vai viens no viņiem sasnieguši 2. pantā paredzēto vecumu, nav atzīstama par neesošu, ja tai sekojuse sievas grūtniecība, vai ja abi laulatie līdz tiesas spriedumam sasnieguši noteikto vecumu.

34. Par neesošu atzīstama laulība, kuras noslēgšanas laikā viens no laulatiem bijis vājprātīgs.

35. Par neesošu atzīstama laulība, kura aizliegta laulato asinsradniecības vai svainības dēļ (5. un 6. p. p.).

36. Par neesošu atzīstama laulība, kuras slēgšanas laikā viens no laulatiem atradies citā laulībā.

Šādu laulību nevar atzīt par neesošu pēc tam, kad pirmā laulība beigusēs ar nāvi, šķiršanu vai atzīšanu par neesošu.

37. 32. līdz 36. p. p. uzskaitītos gadījumos prasību par laulības neesamības atzīšanu var iesniegt kā ieinteresētās personas, tā arī prokurors.

Kad laulība izbeigusēs ar nāvi, vai šķirta, tiesība celt prasību ir tikai tām personām, kuru tiesības šī laulība aizkar.

38. 32. līdz 36. p. p. uzskaitītos gadījumos tiesība celt prasību par laulības neesamību — nenoiļgst.

39. Laulatam ir tiesība prasīt, lai laulību atzīst par neesošu, ja viņš zem sodamu draudu iespaida devis piekrišanu iestāties laulībā.

Prasība iesniedzama sešu mēnešu laikā no draudu iespaida izbeigšanās.

40. Par spēkā neesošu atzītā laulība uzskatama par tādu no viņas noslēgšanas laika.

V. nodaļa.

Laulības šķiršana.

41. Tiesa var atzīt laulību par šķirtu tikai likumā paredzētos gadījumos.

P i e z ī m e. No lielinieku iestādem Latvijā izdarītās laulību šķiršanas paliek spēkā. Pēc dzimtssarakstu nodaļas atvēršanas laulato dzīves vietā šādas laulību šķiršanas japieteic nodaļā jaunai reģistrēšanai, pierādot izdarīto šķiršanu ar attiecīgu lēmuma norakstu vai lieciniekiem. Apšaubamos gadījumos laulības šķiršanu var pierādīt tikai tiesas ceļā.

42. Laulatiem tiesība prasīt laulības šķiršanu, ja otrs laulatais pārkāpis laulību.

Laulību nevar šķirt, ja laulības pārkāpšana izdarīta ar prasītāja piekrišanu vai uz viņa pamudinājumu vai arī ja prasītājs piedēvis.

Prasība par laulības šķiršanu ceļama gada laikā no tās dienas, kad laulības pārkāpums ticis zinams prasītājam. Prasība nav vairs pielaižama, ja pagājuši 10 gadi no pārkāpumu izdarīšanas.

43. Laulatam tiesība prasīt laulības šķiršanu, ja otrs laulatais apdraud viņa dzīvību vai veselību, sit vai spīdzina viņu.

Laulību nevar šķirt, ja prasītājs piedēvis.

Prasība noilgst gada laikā kopš attiecīga darba nodarījuma.

44. Ja viens laulatais ļaunprātīgi atstāj otru, pēdējam ir tiesība prasīt laulības šķiršanu, ja prombūtne ilgst ne mazāk par vienu gadu.

45. Laulatam tiesība prasīt laulības šķiršanu, ja otrs laulatais slimo ar ilgstošu, grūti dziedinamu gara vājību vai tādu pašu lipīgu slimību.

46. Laulatam tiesība prasīt laulības šķiršanu, ja otrs laulatais izdarījis cilvēku apkaunojošu noziedzīgu darbu, vai ved tik negodīgu vai netiklu dzīvi, ka nevar prasīt laulības kopdzīves turpinašanu ar viņu.

47. Laulatam tiesība prasīt laulības šķiršanu, ja otrs laulatais:

a) laulības kopdzīvē ir neauglīgs vai pret prasītāja gribu izvairas no bērnu rašanās;

b) fiziski pilnīgi nespējīgs piekopt laulības kopdzīvi, pie kam šī nespējība nav cēlusēs no vecuma.

Piezīme. Viram tiesība prasīt laulības šķiršanu, ja sieva nespēj bērnu dzemdēt.

48. Tiesība prasīt laulības šķiršanu pieder tam laulatam, kurš sajūt riebumu pret laulības kopdzīvi ar otru laulato.

49. Laulatiem tiesība prasīt laulības šķiršanu, ja laulības dzīve ir tik izārdīta, ka nevar prasīt laulības kopdzīves turpinašanu.

Tādā gadījumā laulība šķirama arī neatkarīgi no laulato vainas.

Ja laulības kopdzīves izārdīšanā vainīgs tikai viens no laulatiem, tad tiesība celt prasību pieder tikai otram laulatam. Ja vainojamas abas puses vai neviena no tām, tad prasību var celt katrs no laulatiem.

50. Trīs gadus nepārtraukti ilgstoša laulato atšķirta dzīve ir laulības šķiršanas iemesls.

51. Laulība šķirama arī uz abu laulato vēlēšanos.

VI. nodaļa.

Laulatu atšķiršana.

52. Laulatais, kuram tiesībā pieprasīt laulības šķiršanu, var tās vietā pieprasīt laulato atšķiršanu uz laiku, ne ilgaku par trim gadiem.

53. Ja pēc tiesas noliktā termiņa notecēšanas laulības kopdzīve nav atjaunota, tad katram laulatam tiesība prasīt laulības šķiršanu.

VII. nodaļa.

Laulības neesamības, šķiršanas un laulato atšķiršanas sekas.

54. Laulības neesamības un šķiršanas, kā arī laulato atšķiršanas sekas nosaka civillikumi, ciktāl tie nerunā pretim sekošiem noteikumiem.

55. Ja laulība šķirta vai atzīta par neesošu, vai laulatie atšķirti, un bērnu vecaki nevar vienoties, pie kura no viņiem paliek nepilngadīgie bērni, tad šo jautājumu izšķir tiesa, ņemot vērā bērnu intereses un, ja iespējams, izklausot bērnu vēlēšanos, ja tie sasnieguši 17 gadu vecumu.

56. Vecaku vara par bērniem pieder tam no vecakiem, pie kura viņi atstāti. Katram no vecakiem, samērā ar viņa līdzekļiem, jāpiedalās arī to bērnu uzturēšanā, kuri atstāti pie otra vecaka.

Vecakam tiesība satikties ar bērniem, kuri atstāti pie otra vecaka.

Šīs tiesības izlietošanas veidu un laiku, ja vecaki par to nevar vienoties, nosaka vietējais miertiesnesis civilprocesa likumu 1345¹ un nākošo pantu kārtībā.

57. Ja mirst tas no vecakiem, pie kura bij atstāti bērni, kā arī ja viņam atņem vecaku varu, vai ja viņam nav iespējams to izlietot, pie viņa bijušie bērni pāriet otra vecaka varā, izņemot gadījumus, ja attiecīgā bāreņu tiesā, ar apgabaltiesas apstiprinājumu, bērnu labā atrod par vajadzīgu iecelt viņiem aizbildni.

58. Ja sieva, laulībā iestājoties, nav zinājuse, ka laulība uzskatama par neesošu, tad vīram, kurš to zinājis, samērā ar viņa līdzekļiem jānodrošina sievai uzturs, cik daudz un cik ilgi tas viņai ir vajadzīgs.

Ja sieva iestājas jaunā laulībā šis pienākums atkrīt.

59. Sieva, kuras laulība atzīta par neesošu, dabū atpakaļ uzvārdu, kāds viņai bijis pirms laulības.

Ja viņa, iestājoties laulībā nav zinājuse, ka laulība uzskatama par neesošu, tad tiesa uz viņas lūgumu var atstāt viņas vīra uzvārdu.

60. Pēc laulības šķiršanas sievai tiesība prasīt uzturu, ja viņa trūcīga. Tāda pat tiesība vīram, ja viņš trūcīgs un sievai ir pietiekoši līdzekļi.

Tiesību prasīt uzturu zaudē vainīgā puse, ja laulība šķirta viena vai abu laulāto vainas dēļ.

Pienākums uzturet šķirto laulāto atkrīt, ja pēdejs iestājies jaunā laulībā.

61. Šķirta sieva patur vīra uzvārdu.

Uz sievas lūgumu tiesa piešķir viņai atpakaļ uzvārdu, kurā ta saukusēs pirms laulības.

Ja laulība šķirta sievas vainas dēļ, tad tiesa uz vīra lūgumu var sievietai aizliegt saukties vīra uzvārdā.

62. Laulāto atšķiršana (52. p.) negroza laulāto pienākumus uztura ziņā.

VIII. nodaļa.

Tiesāšanas kārtība laulības lietās.

63. Lietas par laulības neesamību vai šķiršanu (izņemot 80. pantā minētās) un par laulāto atšķiršanu iztiesā apgabaltiesa prasību kārtībā pēc vispārejiem civilprocesa likumu noteikumiem, ar sekošiem izņēmumiem.

63¹. Tanīs gadījumos, kad atbildētāja dzīves vieta nezināma vai atrodas ārzemēs, no noteikuma par civillietu piekritību pēc prasītājam zināmās pēdejās atbildētāja dzīves vietas, vai pēc līguma noslēgšanas vietas (civilprocesa likuma 210. p.) attiecībā uz lietu piekritību par ārzemēs noslēgtu laulību šķiršanu un tādu laulību atzīšanu par neesošām, pielaižams izņēmums, saskaņā ar kuru prasītājs var prasību celt pēc savas, prasītāja, dzīves vietas.

64. Par katru tiesas sēdi lietās par laulības neesamību, kas pamatota uz 32. līdz 36. pantiem, kā arī tanīs lietās, kurās atbildētāju izsauc civilprocesa likumu 293. p. kārtībā, jāpaziņo prokuroram.

65. Nepilngadīgie laulātie savās laulību lietās var patstāvīgi prasīt un atbildēt tiesā, kā arī uzdot savas lietas vešanu pilnvarniekam.

Precetām sievietēm asistentu pieaicināšana nav obligatoriska.

66. Laulību lietās pilnvarniekam vajadzīga sevišķa pilnvara attiecīgas lietas vešanai.

67. Ar prasību atzīt laulību par neesošu, šķirt viņu vai atšķirt laulātos, var savienot tikai prasījumus piešķirt prasītājam bērnus vai tiesību uz uzvārdu.

Uzstādit dažadas citas prasības, sevišķi par uzturu (alimentiem) ne pamatprasībā, ne pretprasībā nav atļauts.

68. Līdz sprieduma taisīšanai pirmā instancē, prasītajam tiesība pārgrozīt savas prasības pamatu, atsaucoties uz citiem iemesliem laulības atzīšanai par neesošu, šķiršanai vai laulato atšķiršanai.

69. Ja laulatie tiesas sēdē personīgi izteic vēlēšanos laulību šķirt uz šī likuma 51. p. pamata, tiesa lietu izšķir tanī pašā sēdē, pie kam pirms sprieduma taisīšanas laulatie uzaicināmi samierināties.

70. Uz viena laulatā lūgumu, tiesa ar blakus lēmumu var atļaut laulatiem atšķirtu dzīvi pa prāvas laiku un nosacīt, pie kura laulatā pa šo laiku jāpaliek bērniem.

71. Lietās par laulības neesamību tiesa var prasīt no prāvniekiem pierādījumus par apstākļiem, kurus prāvnieki neapstrīd, ka arī pate no sevis iekustinat jautājumu par noilgumu.

Šinīs lietās prāvnieku atzīšanos atstāj brīvai tiesas novērtēšanai.

72. Noraidit lieciniekus uz civilprocesa likumu 373. panta 1., 2. un 3. punktu pamata nav atļauts.

73. Laulību strīdu lietās laulības šķiršana izlīguma veidā nav pielaižama.

74. Prasību par laulības neesamības atzīšanu uz šī likuma 32. līdz 36. pantu pamata ceļ prokurors vai trēsās personas pret abiem laulatiem kopā.

75. Ja prokurors patstāvīgi ved prāvu un viņu pazaudē, tiesas un prāvas vešanas izdevumi uzliekami valstij, preteļā gadījumā šie izdevumi uzliekami prāvu zaudējušai pusei valstij par lašu.

76. Ja laulība atzīta par neesošu, šķirta vai laulatie atšķirti, tad tiesas spriedumā jānorāda, pie kura no vecajiem paliek nepilngadīgie bērni.

Šis noteikums attiecas arī uz 80. pantā paredzetām lietām.

Ja laulība šķirta viena vai abu laulato vainas dēļ, tad tas jāuzrāda spriedumā.

77. Lietās, kurās atbildetajā dzīves vieta nav zināma, spriedumi izsludināmi „Valdības Vēstnesī“.

Termini atsauksmes, apelācijas un kasācijas sūdzības iesniegšanai skaitas no izsludinašanas dienas.

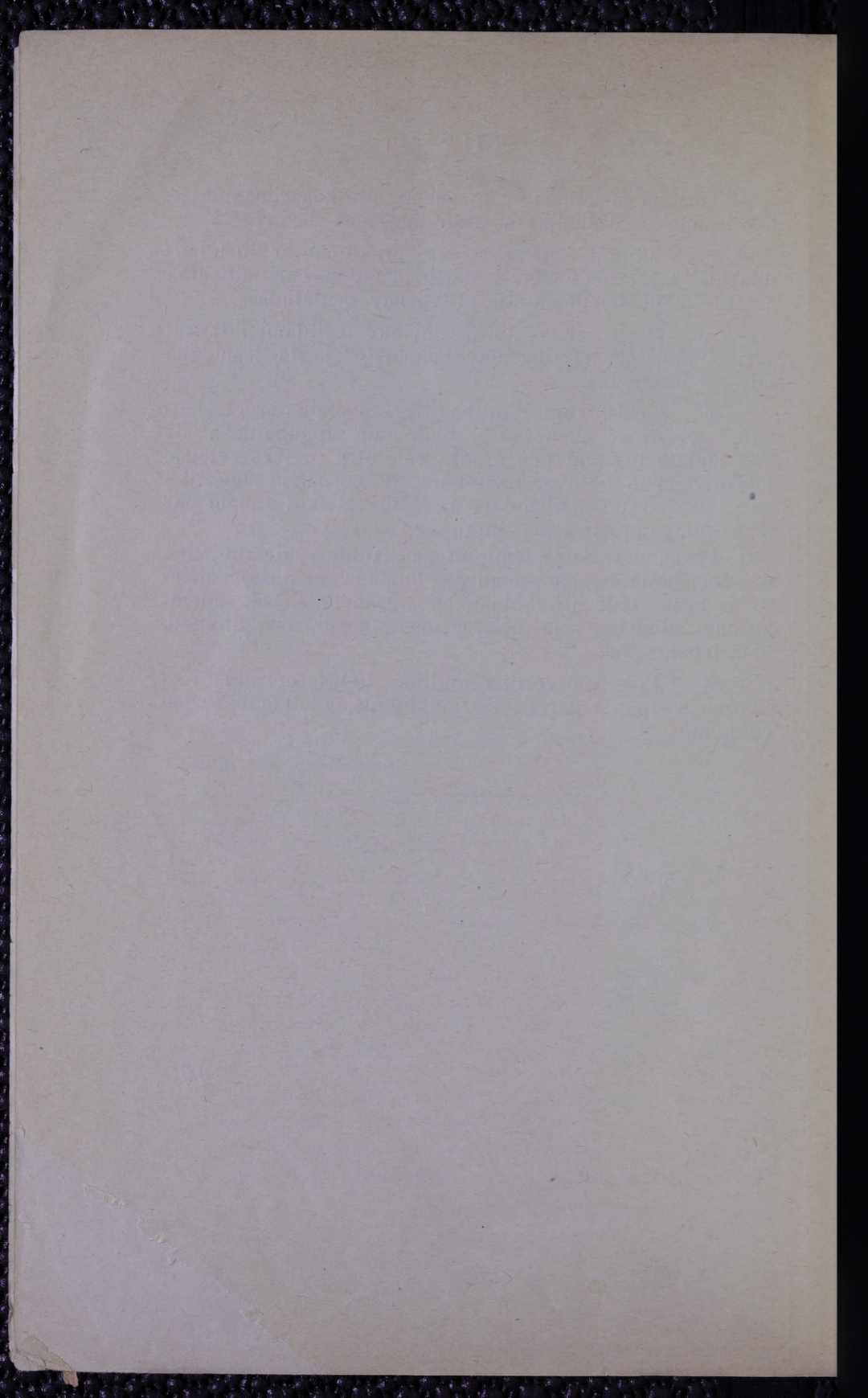
78. Likumīgā spēkā stājies spriedums, ar kuru laulība atzīta par neesošu vai šķirtu, ir spēkā arī attiecībā uz trešām personām, kuras prāvā nav piedalījušās.

79. Tiesu palatas spriedumi nav izpildāmi līdz kasācijas sūdzības termiņa notecešanai, bet ja ta iesniegta, līdz tās izšķiršanai.

80. Lietas, kurās laulības šķiršana pamatojas uz laulato savstarpejo vienošanos, caurskata apgabaltiesa uz abu laulato lūgumu pēc viena vai otra dzīves vietas. Pēc diviem mēnešiem, skaitot no lūguma saņemšanas dienas, tiesa izsauc dalībniekus uz sēdi, uzliekot viņiem par pienākumu ierasties personīgi.

Pirms tiesa taisa lēmumu par laulības šķiršanu, viņa uzaicina laulatos samierināties. Ja kāda no pusēm neierodas tiesas sēdē aiz dibinātiem iemesliem, lietas caurlūkošana atliekama; ja neierašanās iemesli nav dibināti, lieta izbeidzama.

81. Prasības vērtība laulības lietās, neizņemot šī likuma 80. pantā paredzētos gadījumus, noteikta uz 10.000 rubļiem.



Tiesašanas kārtība.

Lietas par laulības neesamību vai šķiršanu iztiesā apgabaltiesa koleģiālā sastāvā (3 tiesneši). Piedzīvojumi rāda, ka priekš tādām lietām koleģiāls sastāvs nav vajadzīgs. Laulību šķiršanas lietās sarežģītu juridisku jautājumu tikpat kā nav, bet viņās, galvenais, jāgriež vērība uz faktiskos apstākļu nodibinašanu un prāvnieku samierināšanu. Faktiskos apstākļus arī līdz šim nodibina tikai viens tiesnesis (tiesas loceklis). Viņam arī varetu uzdot izdarīt prāvnieku samierināšanu un lietu izspriešanu, ja laulību šķiršanas lietas neatrastu par iespējamu nodot miertiesnešu izspriešanai. Līdz ar to katrā sēdē atsvabinātos 2 tiesneši, kuri varetu darīt citu darbu.

Atklātas sēdes vaj slēgtas durvis.

Laulību šķiršanas lietas iztiesā atklātās tiesas sēdēs. Izņēmums: lietas, kurās nāk priekšā apstākļi, kas aizkar tikumību, un lietas, kuras abi laulātie lūdz caurlūkot pie slēgtām durvīm. Ir pilnīgi saprotams, ka atklātā tiesas sēdē lielākā daļa laulāto kautrejas stāstīt par savu intīmo dzīvi. Tā kā durvis slēgt (kas nosīmē izraidīt no tiesas zāles publiku) pieprasa ļoti reti, tad jādama, ka prāvnieki nezin par tiesību pieprasīt durvju slēgšanu. Novērots, ka dienās, kad caurlūko laulības lietas, tiesā sanāk sevišķi daudz publikas. Nāk laulāto radnieki, bet vēl vairāk nāk sveši ļaudis, kuri kāri šo to dzirdet no laulāto dzīves, lai dzirdeto vēlāk ar dažādām piedevām un dažādās variācijās atstāstītu tālāk. Un tā ka laulātiem jastāsta par savu dzīvi tādos apstākļos, tad, jādama, daudz kas tiek noklusets un priekš tiesas paliek nezinams. Tapēc būtu vēlams iztiesāt laulības šķiršanas lietas slēgtās sēdēs, pielaižot viņās tikai laulāto radniekus un tās personas, kuru pielaišanu lūdz paši laulātie. Atklātības princips laulību šķiršanas lietās, kā jau aizrādīts, nenāk lietai par labu, bet drīzak gan par sliktu. Tiesas zāle nav skatuve un paši laulātie vismazak vēlas attēlot savu dzīvi publikas priekšā.

Prāvnieku samierināšana.

Pirms tiesa taisa lēmumu par laulības šķiršanu viņai jauzaicina laulātie samierināties. Saprotams, ka tas tiek

izpildīts, bet ievērojot lietu daudzumu — tikai formeli. Prasa, vai nav ar mieru samierināties, un kad atbild „ne“, stājas pie lietas izspriešanas. Samierināšanai tomēr būtu piegriežama lielaka vēriba, vajadzētu katrā gadījumā, izņemot kad tas acīm redzot nav iespējams, mēģināt atrast izeju kā likvidēt strīdu starp laulātiem. Varbūt tas labāki būtu iespējams vienam tiesnesim. Pie tam ja arī samierināšana nav panākta pirmā sēdē, bet ir cerības, ka laulatos izdosies samierināt, tiesnesim būtu atstājama tiesība atlikt lietas izspriešanu uz dažiem mēnešiem.

Tiesība pārgrozīt prasības pamatu.

Pēc vispārējiem civilprocesa likumu noteikumiem nav tiesība grozīt prasības pamatu. Laulības likumā turpretim priekš prāvīniekiem par atvieglinājumu ieviests jauninājums: var grozīt prasības pamatu. Kas, par piemēru, prasa šķirt laulību tamdēļ, ka otrs laulatais pārkaupis laulību, bet to nevar pierādīt, var vēlāk tanī pašā lietā, bet pirms sprieduma taisīšanas, prasīt lai šķir laulību tamdēļ ka laulības dzīve izārdīta u. t. t. Beidzot, arī tās lietās, kurās iesniegta prasība tikai no viena pašlaulātā, laulību var šķirt uz vienošanās pamata, kad abi laulātie izsaka vēlēšanos šķirties.

Tiesas nodoklis.

Prasības vērtība laulības lietās noteikta (§ 81.) uz 10.000 rubļ., t. i. Ls 200. Tā tad par katru prasību jāmaksā Ls 8 tiesas nodokļa. Šis nodoklis uzskatams par zemu. Prāvīniekiem taču daudz maz jāatlīdzina valstij viņas izdevumi sakarā ar tiesu uzturešanu, bet no 8 latu lielā nodokļa ienāk samērā niecīga zuma. Ta ka tagad, pēc miertiesnešu kompetences paaugstināšanas, apgabaltiesas pieņem prasības lietas, kuru vērtība pārsniedz Ls 1000, tad prasības vērtība laulības šķiršanas lietās būtu nosakama uz Ls 1000, ņemot par katru prasību Ls 40 tiesas nodokļa. Saprotams, ka mazturīgo atsvabinašanas no nodokļa princips ir spēkā arī laulības šķiršanas lietās.

Prasības japiērāda.

Nereti gadās, ka laulatais savā prasības sūdzībā uzrāda tādus apstākļus, kuri dod tiesību prasīt laulības

šķiršanu, bet tomēr — zaudē prāvu, zaudē tapēc, ka nav tos apstākļus pierādījis.

Tiesa pati pierādījumus nesavāc. Kas tiesā ko apgalvo, tam tas, ja nav atzīts no pretinieka, arī jāpierāda ar lieciniekiem, dokumentiem u. t. t.

Nepierādīta prasība jāpazaudē.

Vainas jautājums.

Agrak tai pusei, kuru Konsistorija bija atzinusi par vainīgo pusi (laulības pārkāpšanā, vai ļaunprātīgā atstāšanā) bija aizliegts iedoties jaunā laulībā bez General-Konsistorijas atvēles. Tagad tāds aizliegums atkrīt: katra puse var iedoties jaunā laulībā, ja tikai nav citu šķēršļu. Bet vainīgai pusei nav tiesības prasīt no otras puses uzturu (§ 60.). Uz vainas konstatēšanu prāvnieki griež pavisam mazu vērību, laikam, likuma nezinašanas dēļ, jo no 578 gadījumiem tikai 18 gadījumos ir ar spriedumu konstatēta vienas jeb otras puses vaina. Tiesa pati, kad to neprasa neviens no prāvniekiem, nevar atzīt vienu jeb otru no laulātiem par vainīgo pusi. Bet kad vaina nav atzīta ar tiesas spriedumu laulības šķiršanas lietā, tad tiesība prasīt uzturu nav zaudēta. Vēlāk vainu vairs nevar pierādīt.

Šķirto laulato savstarpeji pienākumi.

Šķirtai sievietai tiesība prasīt no vīra uzturu, ja viņa nav atzīta par vainīgu, ir trūcīga (un darba nespējīga). Tapat arī vīram, ja sievietai ir pietiekoši līdzekļi (§ 60). Tas sevišķi jāuzsver, jo tautā valda pārlicība it ka ar laulības šķiršanu izbeigtos visi laulato viena pret otru savstarpeji pienākumi. Bieži dzird vīrus, kad viņiem uz to aizrāda, atbildam, ka nevarot taču viņiem uzlikt pienākumu uzturet divas sievas (esot nodomājuši iestāties jaunā laulībā). Tas patiesi grūti un ļoti daudzos gadījumos pilnīgi neiespējams, bet tomēr jāpilda, jo likums to prasa.

Bērnu liktens.

Tiesas spriedumā par laulības šķiršanu jānorāda pie kura no vecakiem paliek nepilngadīgie bērni (§ § 76. un 80.) Tam, pie kuŗa atstāti bērni, paliek par viņiem „vecaku vara“.

Bet bērnu uzturešanā un apgādašanā jāpiedalās abiem vecakiem, samērā ar saviem līdzekļiem (C. L. 199 § un laul. lik. 56. §). Ja mirst tas no vecakiem, pie kura bij atstāti bērni, ka arī ja viņam atņem vecaku varu, vai ja viņam nav iespējams to izlietot, pie viņa atstātie bērni pāriet otra vecakā varā, izņemot gadījumus, ja attiecīgā bāreņu tiesa ar apgabaltiesas apstiprinājumu, bērnu labā atrod par vajadzīgu iecelt viņiem aizbildni (Laul. lik. 57. §). Pēc laulības šķiršanas vecaku strīdi attiecībā uz bērniem (par sliktu audzinašanu) izšķirami bāreņu tiesās (C. L. 228 §). Prasības dēļ uztura iesniedzamas vai nu mīertiesai, jeb apgabaltiesai, pēc piekritības (C. P. L. 1345⁶ p.). Tiesu praksē ir bijuši gadījumi, ka tas no vecakiem, pie kura bērni faktiski atrodas, liedzas viņus nodot otram vecakam, kam ar laulības šķiršanas spriedumu atstāta par bērniem vecaku vara. Tā ka spriedumā nav noteikts, ka bērni jāatņem ar varu, tad tiesas izpildītājs te līdzet nevar. Tādi jautājumi izšķirti sekoši: Apgabaltiesa tikai nosaka savā spriedumā, kuram no vecakiem paliek par bērniem vecaku vara. Tājāka uzraudzība par bērnu likteni piekrīt bāreņu tiesām (C. L. 228. un 342. p. p.) Tāpēc tādos gadījumos jāgriežas pie bāreņu tiesas*), kura, kad nav citu līdzekļu, var uzdot policijai nodot bērnus tam no vecakiem, kam par viņiem piešķirta vecaku vara.

Jasāka, ka gandrīz pa lielakai daļai smaguma punkts laulību šķiršanas lietās ir bērnu liktens: kam paliks bērni. To pieprasa ar retiem izņēmumiem abi laulatie, bet mātes bieži ar asaram acīs. Sagaidot tiesas spriedumu viņas pārdzīvo grūtu brīdi. — Statistika rāda, ka no pieciem gadījumiem vienā bērnus atstāj tēvam, bet pārējos četros — mātei.

Gara vājības gadījumi.

Pēc laul. lik 45. § laulatam tiesība prasīt laulības šķiršanu, ja otrs laulatais slimo ar ilgstošu, grūti dziedinamu gara vājību. Rodas jautājums, kam tādos gadījumos jāaizstāv atbildētāja intereses tiesā. Kā zinams, kas slimo ar gara vājību, nevar tikt pielaists savu intrešu

*) Uz laukiem bāreņu tiesu pienākumus izpilda pagasttiesas.

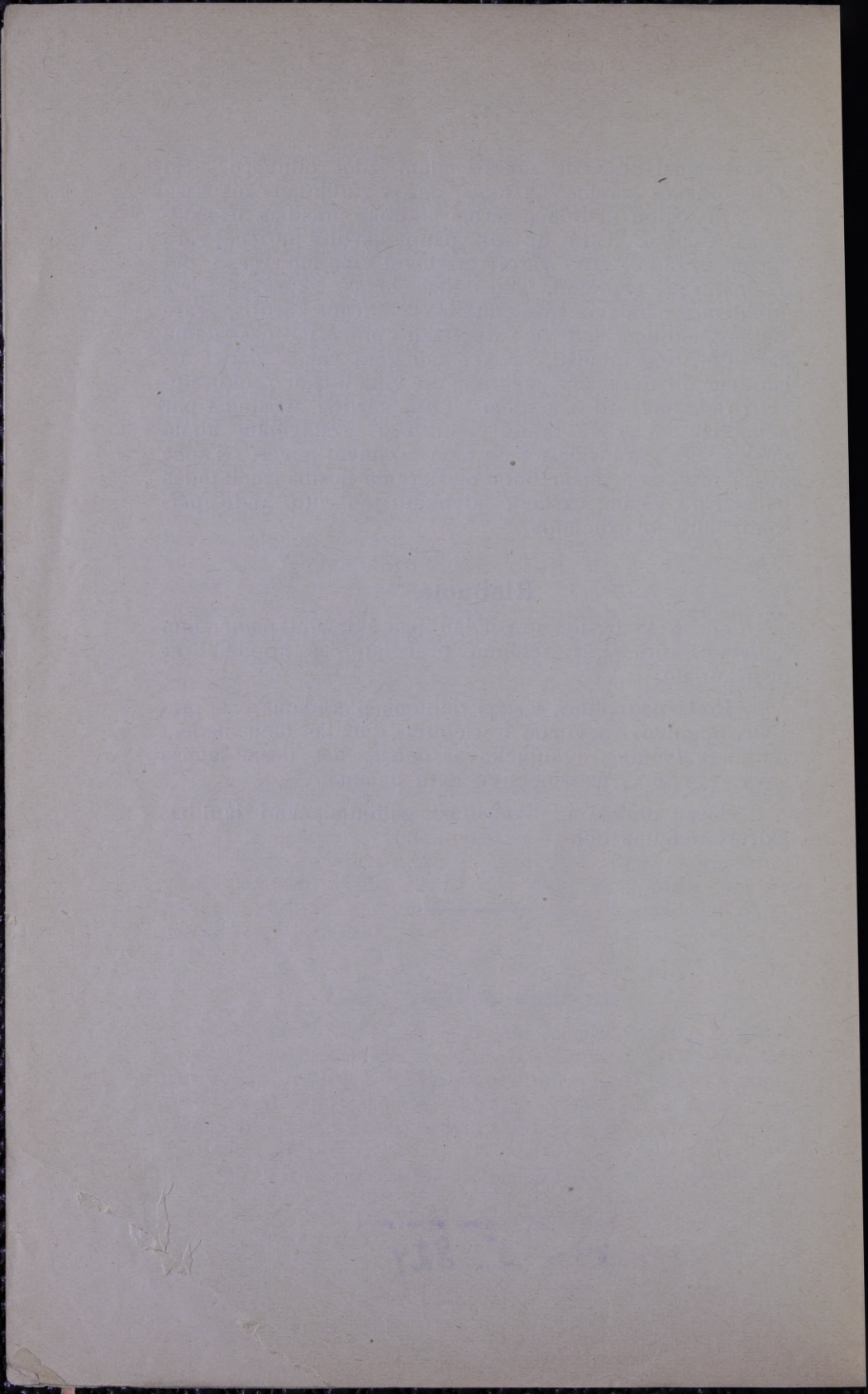
aizstāvešanai tiesā, ne var arī citam izdot pilnvaru. No tiesu prakses zinams, ka tapēc dažos gadījumos pieprasa lai gara vājību nodibina, pirms laulības prasības iesniegšanas, C. P. L. 1913. un sek. pantu kārtībā un ieceļ gara vājam aizgādni, kurš varetu aizstāvet viņa intereses. Bet ir zināmi arī gadījumi, kad tādās lietas izspriestas bez atbildētāja pārstāvja pieaicināšanas. Pirmā kārtība, gara vājības nodibināšana ar atsevišķu procesu, uzskatāma par stipri apgrūtināšu, sevišķi kad gara vājais dzīvo uz laukiem un tiesnesim jāizbrauc pie viņa līdz ar prokuratoras priekšstāvi un 3 ārstiem. Otrā kārtība atzīstama par nepareizu, jo prāvā jābūt vienlīdzīgi aizstāvetām abām pusēm, bet gara vājais taču sevi aizstāvet nevar. Tapēc tiesas priekšsēdētājam būtu piešķirama tiesība iecelt tādās lielās gara vājam aizstāvi, advokatu jeb citu kādu personu, kura to uzņemtos.

Riebums.

Pēc § 48 tiesība prasīt laulības šķiršanu pieder tam laulatam, kurš sajūt riebumu pret laulības kopdzīvi ar otru laulato.

Rodās jautājums, kā tas riebums pierādams. Ja prasītājs apgalvo, ka viņam ir riebums, tad tas taču neder: tāds apgalvojums ir subjektīvas dabas, bet tiesai jāataisa savs spriedums uz objektīvu datu pamata.

Tiesu praksē ir tikai daži gadījumi, kad laulības šķirtas riebuma dēļ.



Statistiski dati
par 981 šķirtu laulību

| Likuma panti, uz kuru pamata laulība šķirta | Šķirtie laulatie nodzīvojuši laulības gadus | | | | | | | | | | Šķirto laulību kopskaits | Kas pieprasījis šķirtsanu | |
|---|---|--------|--------|---------|----------|----------|----------|----------|-------|-------|--------------------------|---------------------------|--|
| | līdz 1 | no 1—3 | no 3—5 | no 5—10 | no 10—15 | no 15—20 | no 20—30 | no 30—40 | Virss | Sievā | | | |
| | | no 1—3 | no 3—5 | no 5—10 | no 10—15 | no 15—20 | no 20—30 | no 30—40 | | | | | |
| ⁴² laulības pārākāšana | 2 | 2 | 2 | 12 | 2 | 11 | 4 | — | 45 | 33 | 12 | | |
| ⁴³ dzīvības vai veselības apdraudēšana | — | 1 | — | 2 | 3 | — | 2 | — | 8 | — | 8 | | |
| ⁴⁴ jaunprātīga atstāšana | — | 2 | 1 | 4 | 8 | 5 | 2 | 1 | 23 | 13 | 10 | | |
| ⁴⁵ slimība | — | 2 | — | — | 2 | 2 | — | — | 6 | 2 | 4 | | |
| ⁴⁶ noziedzība, netiklība, negodīga dzīve | 1 | 1 | — | — | — | — | 1 | — | 3 | 2 | 1 | | |
| ⁴⁷ neauglība, nespēja riebums | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — | | |
| ⁴⁸ izārdīta dzīve | 10 | 24 | 14 | 25 | 39 | 19 | 23 | 5 | 159 | 1 | 60 | | |
| ⁴⁹ prombūtne ilgāk par 3 gadiem | — | — | 11 | 70 | 114 | 67 | 52 | 20 | 334 | 156 | 178 | | |
| ⁵⁰ vienošanās | 7 | 68 | 32 | 102 | 81 | 62 | 49 | 8 | 402 | — | — | | |
| Kopā | 20 | 100 | 60 | 215 | 259 | 167 | 133 | 34 | 981 | — | — | | |

Tabelē uzrādītās laulības šķirtās 1920—1924 g. Tanī pašā laikā noraidīta 51 prasība. Laulātie izlīguši un atsaukuši prasības 36 lietās. No šķirtam laulībam 14 ir bijušas noslēgtas vietejās dzimtsarakstu nodaļās. Par vainīgiem ir atzīti vīri 6 gadījumos, sievas — 11, bet abi — 1. 354 gadījumos ir lemts par to, kam atstāt bērnus, 75 gadījumos bērni atstāti tēviem, 279 — mātēm. Atbildētaji uzaicināti ar sludinājumiem „Valdības Vēstnesī“ 180 gadījumos.

Apskatot statistiskus datus izrādās, ka gandrīz puse no šķirtam laulībam 40% (402 no 981) šķirtas uz laulāto abpusejas vienošanās pamata. Šķiršanās motīvi tādos gadījumos nav zināmi — viņus zin tikai paši laulātie.

Tad 334 gadījumos (33%) laulības šķirtas uz ta pamatu, ka laulātie dzīvo atšķirti ilgāk par 3 gadiem. Viņas ir gan šķirtas, bet, jādūmā, ka lielāka daļa no viņām jau pirms šķiršanās ir izbeiguses caur viena vaj otra laulātā nāvi, jo 180 gadījumos atbildētajū dzīves vietas nav bijušas zināmas (kaņā krituši, vaj Krievijā miruši).

Laulības pārkāpšanā vīri apvainoti 12 gadījumos, sievas — 33.

Visos 8 gadījumos, kad laulības šķirtas dzīves vaj veselības apdraudešanas dēļ apvainoti ir vīri.

Neauglība un nespējība nav bijusi par iemeslu laulības šķiršanai nevienā gadījumā, bet riebums tikai vienā. Trešā vietā stāv laulības, kas šķirtas izārdītas dzīves dēļ (159 gadījumi jeb 16%).

Aplūkojot datus par to cik gadus šķirtie laulātie nodzīvojuši laulībā izrādās, ka lielāko skaitu (259 jeb 25%) ir devuši tie, kas nodzīvojuši laulībā 10—15 gadus, tad nāk 5—10 g. (215 jeb 21%), 15—20 g. (167 jeb 16%). Vismazāk dod pirmais gads (20 jeb 2%). Sevišķi atzīmējams (kas vismazāk būtu sagaidāms,) ka 30—40 g. ir devuši skaitli 34, tanī skaitā 1 gadījums ļaunprātīgas atstāšanas dēļ, 5 — izārdītas dzīves dēļ, 20 — prombūtnes dēļ un 8 uz abpusejas vienošanās pamata.

Šķirto laulato sabiedriskais un zocialais stāvoklis.

Kādu stāvokli šķirtie ieņem sabiedrībā, par to noteiktu datu nav. Lielu lielais vairums ir fiziska darba ļaudis. Citādi tas arī nevar būt, jo to ir vairakums. Bet ir arī inteliģenti. Starp citiem, vienā gadījumā pie tiesas ir griezijs kāds mācītājs.

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA



0309046588

Cena 1 Ls.

12. JAN. 1926